

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Матвіїв-Лозинська Юлія Олександрівна

УДК 378.064 : 379.85

**ПОЛІКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ
У ПРОЦЕСІ ПОЗААУДИТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Закарпатському державному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук
ХМІЛЯРЧУК Наталія Семенівна,
Львівський інститут економіки і туризму,
завідувач кафедри іноземних мов.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ФОМЕНКО Надія Андріївна,
Київський університет туризму, економіки і права,
завідувач кафедри педагогіки та психології;

кандидат педагогічних наук
ЧУМАК Лариса Володимирівна,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради,
викладач кафедри теорії і методики виховної роботи.

Захист відбудеться 27 вересня 2013 р. о 12³⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 27 серпня 2013 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інтеграція України в європейське і світове співтовариство пов'язана з орієнтацією суспільства на діалог культур народів світу. Розширення міжнародних контактів актуалізує проблему виховання полікультурної особистості, яка усвідомлює свою ідентичність, приналежність до власного народу, визнає загальнолюдські цінності та ідеали. Передусім це стосується фахівців тих професій, у яких має місце міжкультурне спілкування, зокрема сфери туризму.

У сучасному світі відбувається постійне контактування представників різних етнічних груп, національностей, релігійних вірувань. Найчастіше вони спілкуються між собою в процесі організованого відпочинку. Приналежність до різних культур зі своїми традиціями, звичаями та конфесій може спричинити непорозуміння між особами, які представляють одну чи декілька туристичних груп. Фахівці туристичної галузі мають бути готовими до сприйняття особливостей менталітету й урегулювання можливих конфліктних ситуацій. Це актуалізує проблему полікультурного виховання студентів, яке є необхідною складовою їх професійної підготовки.

Основні напрями та технології формування фахівців відповідного профілю відображені у міжнародних документах із регулювання туристичної діяльності, зокрема «Кодексі туриста», «Хартії туризму», «Глобальному етичному кодексі туризму», Законі України «Про туризм» тощо.

Проблема підготовки майбутніх працівників туристичної галузі розроблялася науковцями за такими основними напрямками: методологія професійного туристського виховання (М. Віленський, В. Горський, В. Кутьєв, В. Пазенок, Є. Слободенюк, Н. Фоменко та ін.); теоретичні та методичні засади підготовки фахівців (Л. Кнодель, П. Тищенко, В. Федорченко, Н. Хмілярчук, В. Христюк, Г. Черній та ін.); формування у студентів вищих навчальних закладів готовності до іншомовного спілкування (Н. Бондар, М. Галицька та ін.); дидактичні засади підвищення кваліфікації фахівців (Л. Грибова).

Науковці здебільшого розглядають організацію навчального процесу у закладах, які готують фахівців для туристичної галузі. Проблема їх полікультурного виховання у вітчизняній науці ще належно не відображена. Лише у працях В. Борисова, Л. Голік, О. Гриви, Я. Довгополової, В. Довженко, Л. Кравченко, В. Кузьменко, І. Лощенової, В. Хребтової, С. Цимбрило досліджуються теоретико-методологічні засади полікультурного виховання у професійній підготовці фахівців різних галузей знань.

Аналіз педагогічної практики засвідчив, що у вихованні полікультурності майбутніх фахівців туристичної галузі часто недооцінюється роль позааудиторної діяльності. Проте залучення до виховної роботи зі студентами спеціалістів-практиків зазвичай можливе в позанавчальний час. Окрім того, зустрічі за круглими столами, диспути, конференції ефективніше

відбуваються у невимушеній обстановці за межами аудиторій – у студентських клубах, туристичних фірмах тощо.

Результати вивчення наукової літератури та досвіду підготовки фахівців туристичної галузі дали змогу виокремити суперечності між:

- необхідністю розширення напрямів виховної роботи у сучасних вищих навчальних закладах та відсутністю належної уваги до полікультурного виховання майбутніх фахівців;
- можливостями позааудиторної роботи щодо виховання полікультурності студентів та недостатнім розвитком форм і методів цієї діяльності;
- необхідністю здійснення полікультурного виховання студентів закладів туристичного профілю та низьким рівнем готовності викладачів до його реалізації.

Потреба їх усунення визначила вибір теми дослідження: «Полікультурне виховання майбутніх фахівців туристичної галузі у процесі позааудиторної діяльності».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в контексті тематичного плану науково-дослідницьких робіт Закарпатського державного університету за темою «Концептуальні та інституціональні засади єврорегіонального співробітництва України в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів сучасності» (№ 011U005052).

Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Закарпатського державного університету (протокол № 6 від 28.04.2011 р.) й узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 7 від 27.09.2011 р.).

Об'єкт дослідження — полікультурне виховання майбутніх фахівців сфери туризму.

Предмет дослідження — теорія та практика полікультурного виховання студентів вищих навчальних закладів туристичної галузі у процесі позааудиторної діяльності.

Мета дослідження полягає у виявленні та обґрунтуванні педагогічних умов полікультурного виховання майбутніх працівників сфери туризму у процесі позааудиторної діяльності.

Відповідно до мети сформульовані такі **завдання**:

1. На основі аналізу й узагальнення літературних джерел, педагогічної практики з'ясувати суть і структуру полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі.
2. Конкретизувати критерії, показники та рівні полікультурної вихованості.
3. Виявити педагогічні умови ефективного полікультурного виховання майбутніх фахівців сфери туризму у процесі позааудиторної діяльності.
4. Розробити модель реалізації виявлених педагогічних умов та експериментально перевірити їх ефективність.

З метою розв'язання поставлених завдань застосовується комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури з метою уточнення

сутності базових понять дослідження; порівняння, систематизація й узагальнення теоретичних та емпіричних даних для визначення стану полікультурного виховання майбутніх фахівців з туризму у позааудиторній роботі, виявлення педагогічних умов; конструювання та моделювання для розробки критеріїв, показників, рівнів полікультурної вихованості та моделі реалізації педагогічних умов; *емпіричні* — анкетування, бесіди, тестування, спостереження, експертна оцінка, вивчення документації та результатів діяльності для визначення стану полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі у позааудиторній роботі; *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний), що забезпечив перевірку ефективності виявлених умов; *математичної статистики* для встановлення достовірності результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Експериментальну роботу виконано на базі Львівського інституту економіки і туризму, Інституту професійного росту фахівців туризму і курортів (Київ) упродовж 2009–2013 рр. У констатувальному експерименті взяли участь 540 студентів і 85 викладачів, у формувальному – 320 студентів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– *виявлено й обґрунтовано* педагогічні умови полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі у позааудиторній роботі (конструювання змісту виховної роботи студентів з урахуванням специфіки професійної діяльності; реалізація форм і методів позааудиторної роботи на основі структури полікультурного виховання майбутніх фахівців; розвиток наукової та методичної компетентності викладачів з формування полікультурної вихованості у студентів);

– *розроблено* модель реалізації педагогічних умов, що ґрунтується на структурі полікультурної вихованості, забезпечує здійснення прямих і зворотних зв'язків між компонентами (мотиваційним, когнітивним, процесуальним, комунікативно-рефлексивним) і суб'єкт-суб'єкту взаємодію учасників виховного процесу в позааудиторній роботі, яка відбувалася відповідно до спеціально розробленої програми під час організації екскурсій в заклади туристичного обслуговування, круглих столів за участю представників туристичного і готельного бізнесу, рольових ігор на професійну тематику, тренінгів з толерантного спілкування, волонтерування.

Конкретизовано критерії (орієнтаційний, знанневий, діяльнісний, результативний), показники та рівні (адаптаційний, ситуаційний, продуктивний, світоглядний) полікультурної вихованості майбутніх фахівців туристичної галузі.

Удосконалено зміст, форми й методи полікультурного виховання студентів у процесі позааудиторної діяльності.

Набуло подальшого розвитку вирішення проблеми підвищення якості професійної підготовки майбутніх працівників сфери туризму.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблено та впроваджено у практику роботи вищої школи спецкурс «Полікультурне виховання майбутніх фахівців туристичної галузі у

процесі позааудиторної діяльності» з метою підвищення компетентності викладачів, програму та методичні рекомендації для виховання полікультурності студентів.

Матеріали дослідження можуть бути використані в навчально-виховній діяльності вищої школи, закладів післядипломної освіти; при розробці навчальних курсів, підручників з педагогіки, методики викладання гуманітарних дисциплін, у проектній педагогічній діяльності тощо.

Наукові положення, навчально-методичні матеріали **впроваджено** у навчально-виховний процес Закарпатського державного університету (довідка № 454/01-19 від 14 травня 2012 р.), Львівського інституту економіки і туризму (довідка № 01/194 від 28 травня 2012 р.), Інституту професійного росту фахівців туризму і курортів (Київ) (довідка № 101/139 від 10 квітня 2012 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка (довідка №1823 від 21 грудня 2012 р.) та практичну діяльність Мережі агенцій горящих путівок (довідка № 108 від 20 вересня 2012 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Проблеми професійного становлення молоді на основі духовно-моральних цінностей» (Вінниця, 2008 р.), «Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах» (Вінниця, 2009 р.), «Стан, основні завдання і проблеми підприємств туристичної індустрії напередодні Євро-2012 в Польщі та Україні (із урахуванням досвіду Швейцарії)» (Львів, 2011), «Виклики глобалізації та виховання у вищій школі в контексті Болонського процесу» (Львів, 2011 р.), «Питання сучасної науки і освіти» (Київ, 2011 р.), «Модернізація сучасного общества: проблемы, пути развития и перспективы» (Ставрополь, 2013 р.); *всеукраїнських* – «Всеукраїнський педагогічний конгрес» (Львів, 2009 р.), «Потенціал людини: духовний, психічний і творчий вимір» (Львів, 2010 р.), «Проблеми полікультурного виховання студентів вищих навчальних закладів» (Ужгород, 2010 р.), «Ціннісні орієнтації фахівця у контексті професійної підготовки: міждисциплінарний аспект» (Ужгород, 2011 р.), «Особистість в екстремальних умовах» (Львів, 2012 р.); науково-методичних семінарах Закарпатського державного університету (2010-2013 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 19 одноосібних публікаціях, із них 6 статей – у наукових фахових виданнях, 2 – у періодичних виданнях зарубіжних держав, 2 – в інших виданнях; 5 тез конференцій; 3 брошури з методичними рекомендаціями; 1 посібник для викладачів.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (230 найменувань, із них 18 – іноземною мовою), 12 додатків. У дисертації вміщено 10 таблиць, 11 рисунків. Загальний обсяг роботи – 252 сторінки, основний зміст дисертації викладено на 182 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і ступінь розробленості проблеми дослідження; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичну значущість результатів; наведено відомості про експериментальну базу, апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі **«Полікультурне виховання майбутніх фахівців сфери туризму в позааудиторній діяльності як педагогічна проблема»** визначено понятійний апарат дослідження, проаналізовано наукову літературу щодо сутності полікультурного виховання; обґрунтовано структуру полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі під час позааудиторної діяльності, виявлено його специфіку та висвітлено стан реалізації проблеми у практиці вищої школи.

Проведений аналіз літературних джерел дав змогу з'ясувати, що для визначення теоретико-методологічних засад полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі важливе значення мають праці щодо: діалогу культур (В. Біблер, Є. Більченко, Г. Дмитрієв Т. Клиниченко, А. Перотті, Н. Слюсаренко); співвідношення національного та загальнолюдського (М. Бердяєв, П. Каптерев, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга); концептуальних засад полікультурного виховання (О. Джуринський, В. Кузмінський, В. Солодовник, І. Тараненко, Л. Чумак), у професійній підготовці фахівців різних профілів (педагогів – Л. Волик, Л. Гончаренко, В. Кузьменко, І. Лощенова, Н. Якса; аграріїв – А. Галєєва; інженерів – О. Резніченко, С. Цимбрило; юристів – В. Хребтова); позааудиторної діяльності у ВНЗ (К. Байша, Л. Бобко, С. Вітвіцька, О. Гаврилюк, А. Годлевська, М. Донченко тощо); теоретичних аспектів та використання на практиці полікультурної освіти (С. Ovando, С. Sleeter, J. Swift); проблеми оцінювання полікультурної компетентності (М. Вугам), взаємозв'язку культурної ідентичності та освіти і співвіднесення останньої із полікультурністю (С. Grant); утвердження толерантності (S. Bullard, R. Cristi, C. Gallagher, S. Nieto); соціально-політичного контексту багатокультурної освіти (S. Nieto).

Полікультурне виховання тлумачимо як процес, що ґрунтується на органічному зв'язку культури та освіти, спрямований на оволодіння особистістю системою національних і загальнолюдських культурних цінностей, усвідомлення суб'єктами важливості толерантного ставлення до культурних відмінностей і вироблення стійкої позиції щодо самореалізації у сфері культури. Полікультурне виховання майбутніх фахівців туристичної галузі розглядаємо як процес засвоєння загальнолюдських культурних цінностей і на їх основі формування:

- ціннісного ставлення до полікультурності як необхідної професійної якості у сфері туризму;
- системи знань про історичний розвиток, особливості освіти, культури, менталітету,

природно-кліматичних умов туристичних об'єктів;

– здатності до толерантної взаємодії з представниками інших національних, етнічних, релігійних груп.

Особливостями позааудиторної діяльності є формування вмотивованої готовності майбутніх фахівців туристичної галузі до організації та проведення виховних заходів за межами навчального закладу як продовження навчального процесу.

Специфіка полікультурного виховання майбутніх фахівців з туризму полягає у необхідності формування світогляду на основі полікультурного мислення, переконань, що стосуються знань та уявлень з різноманітних сфер суспільного життя представників різних національностей; залучення до цінностей гуманітарної культури; формування готовності до удосконалення системи полікультурних знань і вмінь; освоєння умінь, навичок та якостей, які є необхідними для ефективного професійного спілкування: толерантність, вміння вести рівноправний діалог чи дискусію, взаємоповага тощо; врахування інтересів та схильностей студентів у виборі та організації виховних справ.

Результатом полікультурного виховання є полікультурна вихованість – інтегративна якість особистості, що відображає багатоаспектність її зв'язків на мікро- та макрорівні і включає сукупність полікультурних поглядів, ідей, переконань, почуттів, потреб, цінностей, установок, які виявляються у конкретній поведінці, а також розглядаються як невід'ємні складові цілісної особистості (С. Цимбрило). Поняття «полікультурна вихованість фахівця туристичної галузі» є інтегрованим, містить такі характеристики, як знання рідної культури та звичаїв, культури інших народів, емоційне ставлення до них, здатність до толерантної взаємодії з представниками інших національних, етнічних, релігійних груп.

Аналіз літературних джерел та практики роботи вищої школи дав змогу виокремити концептуальні засади полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі в процесі позааудиторної діяльності: єдність аудиторної та позааудиторної діяльності; використання взаємозв'язків між полікультурним та іншими видами виховання в контексті професійної підготовки фахівців; опора на культурологічний, особистісно орієнтований та аксіологічний підходи; врахування особливостей підготовки фахівців галузі туризму; урізноманітнення форм, методів та напрямів виховання у взаємозв'язку навчальної та позааудиторної діяльності. На їх основі формується зміст полікультурного виховання з опорою на існуючі у конкретному навчальному закладі виховні традиції у процесі позааудиторної діяльності та з урахуванням інтересів і схильностей студентів у виборі та організації виховних справ.

У дослідженні визначено, що полікультурну вихованість складають компоненти: мотиваційний, когнітивний, процесуальний, комунікативно-рефлексивний.

Мотиваційний компонент визначається потребами у виконанні відповідних дій та цільовій

установці. Він передбачає: зацікавленість студентів у полікультурному вихованні, толерантній взаємодії з представниками інших культур; орієнтацію на здійснення ефективної полікультурної діяльності; позитивне ставлення до позааудиторної діяльності – і формує полікультурну професійну спрямованість особистості фахівця.

Когнітивний компонент охоплює сукупність знань, засвоєних студентами у процесі позааудиторної роботи, які характеризують специфіку їх майбутньої професійної діяльності (знання про історичний розвиток та культуру народів світу, особливості їх менталітету – характеру, релігійних переконань, гендерних ознак; психології людських стосунків; здатності до толерантного вирішення конфліктних ситуацій; природно-кліматичні умови туристичних об'єктів).

Процесуальний компонент передбачає засвоєння майбутніми фахівцями практичних навичок; характеризується вмінням застосовувати полікультурні знання; передбачає добровільне бажання брати участь у позааудиторній роботі та розвиток у студентів професійних якостей, що виявляються в полікультурній діяльності.

Комунікативно-рефлексивний компонент характеризує зміни, які відбулися в навчанні та в професійно орієнтованій діяльності студентів. Він передбачає проведення самоаналізу, взаємоконтролю, регуляції дій і застосування прийомів спілкування.

Виокремленим компонентам відповідають критерії полікультурної вихованості: орієнтаційний, знанневий, діяльнісний, результативний.

Показниками орієнтаційного критерію за матеріальною мотивацією є зорієнтованість на матеріальний добробут, кар'єрний ріст, можливість подорожувати та відкрити власний бізнес, за моральною мотивацією – інтерес до культури різних країн, можливість ґрунтовного вивчення моральних цінностей, бажання до самовдосконалення.

Знанневий критерій характеризують показники: знання про туристичні об'єкти; історію, релігію, природно-кліматичні умови, національну культуру (звичаї, традиції, обряди, символи) країн.

Показниками діялісного критерію є вміння спілкуватися (розпочати спілкування, дотримуватися норм поведінки, використовувати набуті знання у процесі спілкування, підтримувати інтерес до спілкування у співрозмовника, подальша співпраця як результат спілкування), презентувати культурні цінності народів світу та визначні місця туристичних маршрутів, аргументувати позиції щодо тлумачення історичних подій на певних територіях, толерантно вирішувати конфліктні ситуації на міжнаціональному та релігійному ґрунті.

Результативний критерій передбачає визначення таких показників, як здатність до рефлексії, аналіз сформованості знань про полікультурність та вмінь їх реалізувати на практиці, адекватність самооцінки щодо готовності до реалізації діалогу культур, полікультурної професійної діяльності.

Оскільки полікультурна вихованість майбутніх фахівців туристичної галузі є комплексною оцінкою, визначеною на основі всіх чотирьох критеріїв, виокремлено чотири рівні її сформованості: адаптаційний, ситуаційний, продуктивний, світоглядний.

Адаптаційний рівень полікультурної вихованості характеризується низьким рівнем знань про національні морально-духовні та матеріальні цінності, національну культуру, виключно матеріальною мотивацією, небажанням та невмінням застосовувати набуті знання у навчальних ситуаціях; відсутністю позитивних результатів у полікультурному спілкуванні.

Студенти, яким притаманний ситуаційний рівень вихованості, демонструють вибірккові знання про морально-духовні й матеріальні цінності народів світу, національну культуру, толерантну поведінку в залежності від ситуації. У них переважає матеріальна мотивація; вміння частково застосовувати набуті знання для вирішення навчальних завдань та невміння застосовувати їх у реальних ситуаціях; періодичні позитивні результати у процесі полікультурного спілкування.

Продуктивний рівень передбачає ґрунтовні знання про національні та вибірккові знання про морально-духовні та матеріальні цінності народів світу, обізнаність із національною культурою та культурами інших країн; матеріальна й моральна мотивація присутня приблизно в рівних співвідношеннях; вміння застосовувати набуті знання у навчальних та часткове вміння застосовувати їх у реальних ситуаціях; позитивні результати у процесі полікультурного спілкування.

У студентів, у яких сформований світоглядний рівень полікультурної вихованості, наявні ґрунтовні знання про національні й морально-духовні та матеріальні цінності народів світу, обізнаність з національною культурою та культурами інших країн; переважає моральна мотивація; вміння творчо застосовувати набуті знання в реальних ситуаціях; стабільні позитивні результати у процесі полікультурного спілкування.

Вивчення стану проблеми в практиці роботи вищої школи засвідчило, що завдання полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі в позааудиторній діяльності реалізуються на недостатньому рівні, хоча професіограмою майбутнього фахівця передбачено формування толерантності як професійної якості особистості.

З'ясовано, що викладачі вищої школи зазвичай використовують такі форми організації виховного процесу: словесні (конференції, круглі столи, диспути, семінари, літературні вечори) – 71,4%; практичні (екскурсії, походи, конкурси, олімпіади) – 17,8%; наочні (організація книжкових стендів, випуск стінгазет, перегляд музейних експонатів, полотен галерей, творчих виставок) – 10,8%.

Важливими засобами впливу на полікультурну вихованість студентів респонденти вважають мистецтво, художню літературу, релігію та іноземні мови. Тому саме ці напрями

доцільно активізувати у позааудиторній діяльності. Результати констатувального експерименту засвідчили, що існує значний потенціал для вдосконалення полікультурного виховання студентів, підвищення компетентності викладачів щодо його організації в позааудиторний час.

У другому розділі **«Педагогічні умови полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі у позааудиторній діяльності»** обґрунтовано педагогічні умови полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі у процесі позааудиторної діяльності, розроблено модель їх реалізації й навчально-методичне забезпечення, описано організацію, результати формувального експерименту та їх аналіз.

Виявлений стан полікультурного виховання майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах туристичного профілю зумовив необхідність проектування та застосування коригувальних форм впливу, зокрема, реалізації педагогічних умов (положень, що зумовлюють організацію і визначають суть процесу полікультурного виховання студентів) для ефективності означеного процесу:

1. Конструювання змісту виховної роботи студентів з урахуванням специфіки професійної діяльності.
2. Реалізація форм і методів позааудиторної роботи на основі структури полікультурного виховання майбутніх фахівців.
3. Розвиток наукової та методичної компетентності викладачів з формування полікультурної вихованості студентів.

Модель реалізації визначених педагогічних умов, у якій взаємопов'язані структурно-функціональними зв'язками мета полікультурного виховання; форми й методи реалізації педагогічних умов, що відображають специфіку професійної діяльності, відповідають компонентам полікультурної вихованості та забезпечують підвищення рівня компетентності викладачів щодо організації позааудиторної роботи; етапи виховного процесу (мотиваційно-ціннісний, інформаційно-діяльнісний, аналітико-результативний); діагностичний інструментарій, у якому зазначені критерії й показники полікультурної вихованості та результат, подана на рис. 1.

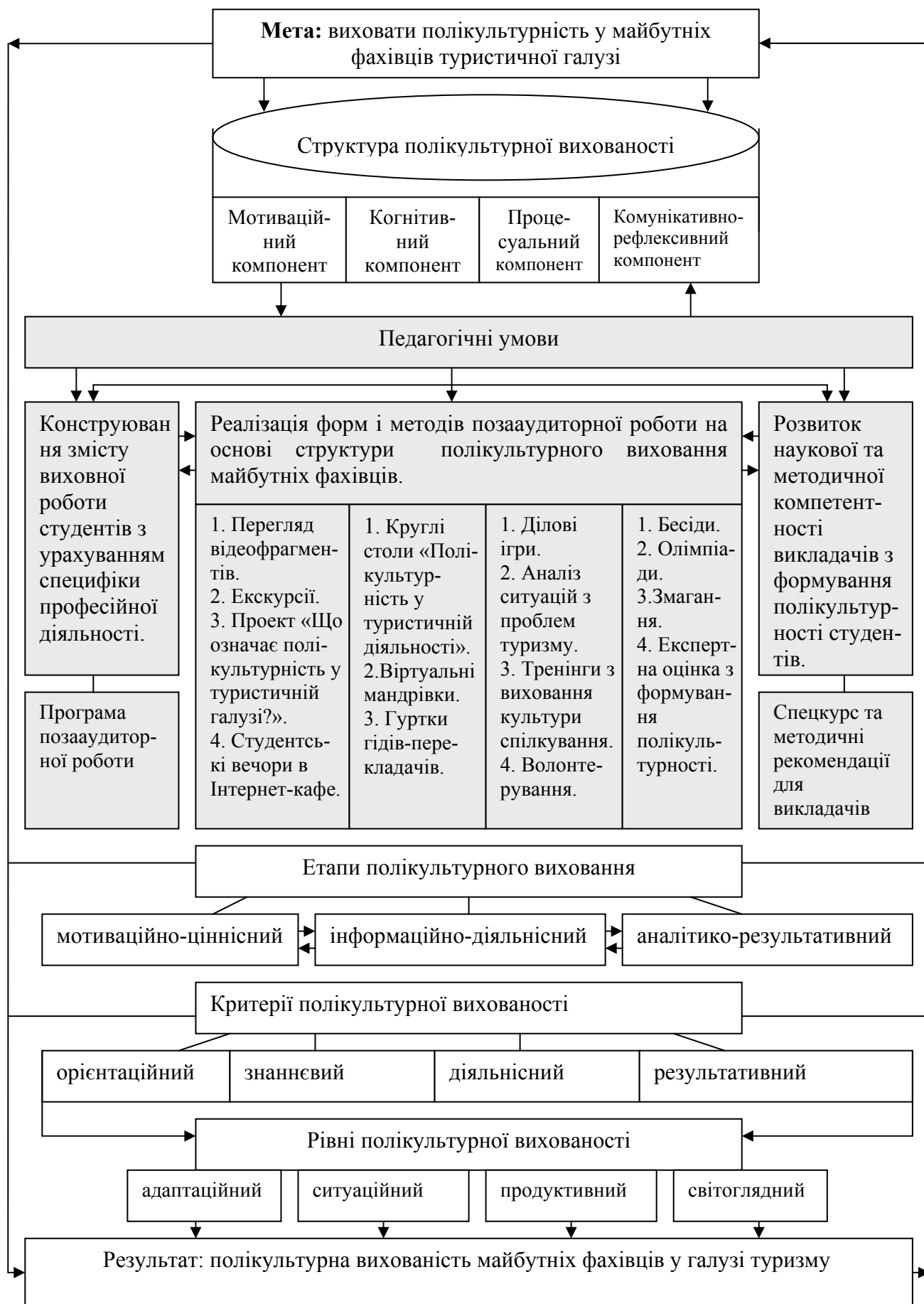

Рис. 1. Модель реалізації умов полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі

Реалізація першої педагогічної умови здійснювалася шляхом конструювання змісту виховної діяльності студентів під час складання програми позааудиторної роботи, у якій враховувалася специфіка професійної діяльності. У програмі відображені форми й методи виховання за такими напрямками: вивчення історії держав, відкритих для туристичних маршрутів; ознайомлення з пам'ятками природи, культури, релігійними святинами народів світу; розвиток знань про природно-кліматичні особливості туристичних об'єктів; ознайомлення з особливостями менталітету націй та народностей; вивчення психології людських стосунків; формування здатності до толерантного вирішення конфліктних ситуацій. Виховні заходи проводилися відповідно до календарного плану виховної роботи навчального закладу. Циклічність передбачає організацію виховної роботи на основі повторення виховних заходів у певній послідовності за конкретний період часу (заходи, присвячені певним урочистостям, – відзначення пам'ятних дат, участь у фестивалях, проведення міжнародних конференцій студентів і молодих учених).

Умова впроваджувалася шляхом проведення різноманітних заходів полікультурного спрямування: проєктів («Україна і Польща проведуть Євро 2012 на рівні європейських стандартів»); ігор (КВК, брейн-ринги); тренінгів; зустрічей з представниками закордонних видавництв, туристичних агенцій; гуртків («Гурток гідів-перекладачів», «Науковий гурток»), клубів за інтересами («Золотий глобус», «Золотий камертон», «Музеї світу», «Діалог культур»); студій різних культур із вивчення традицій та культурних особливостей народів світу («Перехрестя історичних доріг»); театралізацій (уривків з творів класиків: У. Шекспір «Ромео і Джульєтта», Б. Брехт «Матінка Кураж» – та сучасних драматургів); товариств; секцій; виховних справ (відвідування музеїв, екскурсії, відеоподорожі країнами світу, походи, табори, змагання); конкурсів («Кращий знавець іноземної мови», «Презентація туристичних маршрутів іноземними мовами», конкурс кращих наукових робіт); навчально-методичних семінарів; круглих столів («Стажування очима студентів», «Готовність інфраструктури Львова до Євро 2012»). Це дало можливість систематизувати виховну роботу та уникнути хаотичності в її проведенні.

Друга педагогічна умова передбачала вибір та використання форм і методів позааудиторної роботи відповідно до компонентів полікультурної вихованості, які спрямовувалися на розвиток мотивації до полікультурності, набуття знань і формування вмінь полікультурного спілкування й поведінки, діагностику рівня вихованості й рефлексію щодо подальших дій.

Студентам пропонувалися різноманітні форми організації позааудиторної діяльності за мотиваційним, когнітивним, процесуальним та комунікативно-рефлексивним компонентами. Зокрема, для розвитку мотивації організовувалися перегляди відеофрагментів, розроблялися проєкти «Що означає полікультурність у туристичній галузі?»; з метою поглиблення знань студенти залучалися до конкурсів наукових робіт «Кращий знавець іноземної мови», презентацій

туристичних маршрутів іноземними мовами, самостійного опрацювання літератури, театралізацій; до роботи гуртків, клубів «Золотий глобус», «Музеї світу», «Золотий камертон»; для закріплення практичних навичок – до походів, екскурсій, змагань. На відміну від аудиторних форм організації навчання, ці заходи більше враховують індивідуальні бажання студентів, актуалізують їх творчий потенціал та активність.

Ефективними у позааудиторній діяльності виявилися професійно спрямовані ділові ігри іноземною мовою, які дають можливість студентам репрезентувати свою компетентність (заняття-екскурсії, складання туристичних маршрутів, вирішення конфліктних ситуацій у сфері туризму, ділові ігри «У готелі», «У ресторані», «В аеропорту», «На митниці», «У туристичній агенції»; переклад текстів туристичного спрямування; ведення ділової кореспонденції, інтерактивне спілкування).

Впровадження першої та другої педагогічних умов є можливим завдяки розвитку наукової та методичної компетентності викладачів (третя педагогічна умова), яку забезпечує вивчення педагогами спеціального курсу «Полікультурне виховання майбутніх фахівців з туристичної галузі у процесі позааудиторної діяльності». Його метою є поглиблення знань про полікультурне виховання та позааудиторну діяльність, формування вмінь їх організувати та оцінювати, розвиток інтересу й позитивного ставлення викладачів до здійснення полікультурного виховання студентів у позааудиторній діяльності.

Особливістю курсу є можливість його застосування на кількох рівнях (початковий, базовий, поглиблений) у різних обсягах (12 год.; 24 год.; 36 год.) і з урахуванням особистісних інтересів (для викладачів, які бажають поглибити базові знання; проявляють інтерес до виховної діяльності; прагнуть бути вихователями).

Основними завданнями курсу є:

- розкриття сутності здійснення полікультурного виховання студентів у позааудиторній діяльності;
- поглиблення теоретичних знань викладачів;
- сприяння адаптації у переході від теоретичної до практичної виховної діяльності;
- удосконалення підготовки до здійснення полікультурного виховання у позааудиторній діяльності викладачів;
- оволодіння основами теоретичного та експериментального дослідження полікультурного виховання.

Він сприяє формуванню позитивного ставлення до здійснення полікультурного виховання студентів у позааудиторній діяльності, розвитку наукової та методичної компетенції вихователя, поглибленню знань теорії та практики виховної діяльності, вмінь

організувати полікультурне виховання і позааудиторну діяльність та оцінити її результативність, адаптації викладачів до реальних умов виховного процесу.

Ефективність педагогічних умов полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі перевірялася під час формувального експерименту. У контрольній групі полікультурне виховання студентів здійснювалося за традиційною методикою, а в експериментальній – за обґрунтованою моделлю реалізації педагогічних умов полікультурного виховання.

Оцінка рівня сформованості полікультурної вихованості студентів проводилась окремо за кожним критерієм (орієнтаційним, знаннєвим, діяльнісним, результативним) 8 експертами у формі бесід, анкетування, тестування та опитування. Для прикладу наведемо дані сформованості результативного компонента полікультурної вихованості (рис. 2).

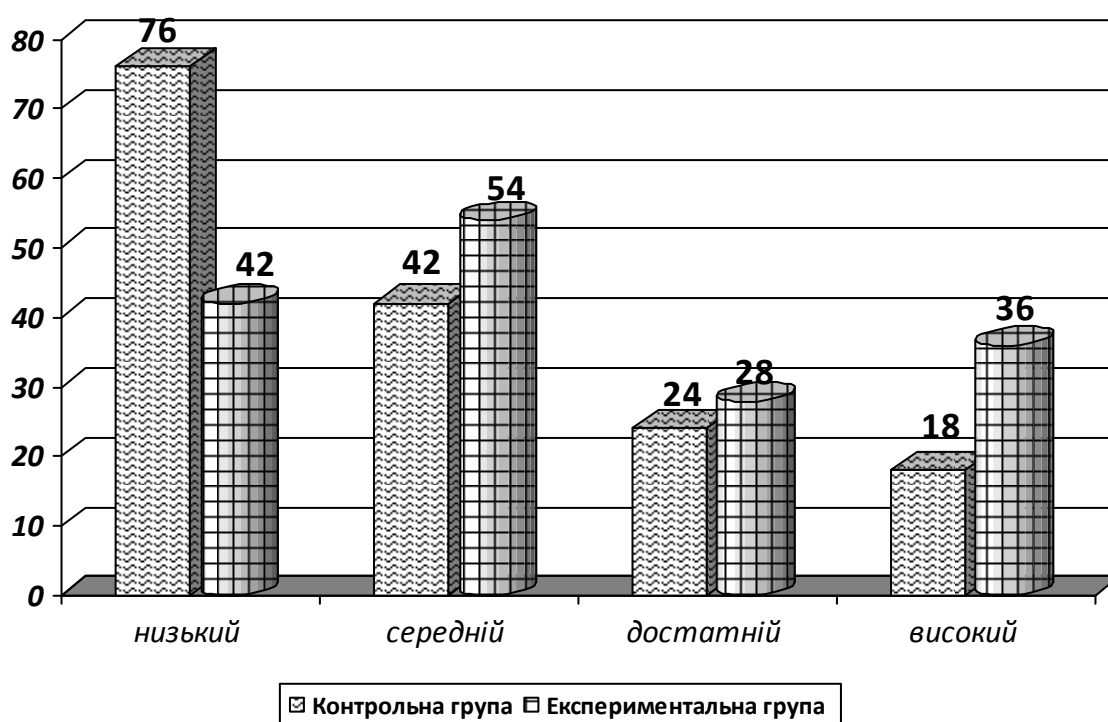

Рис. 2. Розподіл студентів за рівнем сформованості результативного критерію полікультурної вихованості

Дані гістограми свідчать, що високий рівень результативного критерію полікультурної вихованості сформований у 22,5% студентів експериментальних груп, та у 11,25% респондентів контрольних груп. Низький рівень сформований відповідно у 26,25% та 47,5% студентів.

Оскільки полікультурна вихованість майбутніх фахівців туристичної галузі є комплексною оцінкою за всіма чотирма критеріями, то на основі отриманих значень коефіцієнтів їх сформованості визначались узагальнені рівні сформованості полікультурної вихованості.

Для цього усереднили отримані дані за відповідними коефіцієнтами та здійснили розподіл студентів за рівнем сформованості полікультурної вихованості, який проводився відповідно до

наступних значень коефіцієнта K : $0 < K \leq 0,25$ – адаптаційний рівень, $0,25 < K \leq 0,5$ – ситуаційний рівень, $0,5 < K \leq 0,75$ – продуктивний рівень, $0,75 < K \leq 1$ – світоглядний рівень.

Результати експериментальної роботи дали змогу визнати ефективність запропонованих педагогічних умов полікультурної вихованості. Порівняльний аналіз рівнів її сформованості на початку і в кінці формувального етапу експерименту для контрольної та експериментальної груп (табл. 1) свідчать про позитивні зміни у розвитку полікультурної вихованості майбутніх фахівців туристичної галузі в цілому.

Таблиця 1

Рівні сформованості полікультурної вихованості майбутніх фахівців туристичної галузі

Рівень	Формувальний етап							
	КГ (160 осіб)				ЕГ (160 осіб)			
	Початок експерименту		Кінець експерименту		Початок експерименту		Кінець експерименту	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
адаптаційний	76	47,5	72	45,0	66	41,3	54	33,75
ситуаційний	42	26,25	38	23,75	45	28,1	32	20,0
продуктивний	24	15,0	32	20,0	28	17,5	34	21,25
світоглядний	18	11,25	18	11,25	21	13,1	40	25,0

Різниця між показниками полікультурної вихованості для експериментальної та контрольної груп становить: для адаптаційного рівня – 11,2%, для світоглядного – 13,7%; якість виховання: 46,25% для експериментальної групи і 31,25% для контрольної.

Перевірка достовірності одержаних результатів за критерієм Пірсона (χ^2) показала, що вони є вірогідними. Це підтверджує ефективність виявлених педагогічних умов полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення проблеми полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі, що дає підстави для формулювання таких висновків:

1. У зв'язку з інтеграцією України у світове співтовариство, міграційними процесами, розвитком спорту й туризму зростає значення полікультурності як особистісної якості. Вона передусім повинна бути притаманна працівникам, які у професійній діяльності спілкуються з людьми різних національностей та віросповідань. Серед представників таких професій – фахівці туристичної галузі.

У вихованні полікультурності використовуються головним чином засоби гуманітарних дисциплін, проте недостатньо зrealізовані можливості позааудиторної роботи, яка дає можливість ширшого залучення до співпраці працівників туристичного й готельного бізнесу, організації екскурсій та клубів за інтересами, сприяє вільному й невимушеному спілкуванню.

Полікультурне виховання майбутніх фахівців туристичної галузі доцільно розглядати як процес засвоєння загальнолюдських культурних цінностей і на їх основі формування:

- ціннісного ставлення до полікультурності як необхідної професійної якості у сфері туризму;
- системи знань про історичний розвиток, особливості освіти, культури, менталітет, природно-кліматичні умови країн;
- здатності до толерантної взаємодії з представниками інших національних, етнічних, релігійних груп.

2. Результатом процесу полікультурного виховання майбутніх фахівців у галузі туризму є полікультурна вихованість як інтегроване утворення, у складі якого виокремлено мотиваційний, когнітивний, процесуальний та комунікативно-рефлексивний компоненти.

Виокремленим компонентам відповідають такі критерії полікультурної вихованості: орієнтаційний, знаннєвий, діяльнісний, результативний.

Показниками орієнтаційного критерію є мотивація до виховання полікультурності та толерантної взаємодії у професійній діяльності; знаннєвого – знання про туристичні об'єкти, історію, релігію, природно-кліматичні умови, національну культуру (звичаї, традиції, обряди, символи) країн. Показниками діяльнісного критерію виступають вміння спілкуватися, презентувати культурні цінності народів світу та визначні місця туристичних маршрутів, аргументувати позиції щодо тлумачення історичних подій на певних територіях, толерантно вирішувати конфліктні ситуації на міжнаціональному та релігійному ґрунті, результативного – аналіз сформованості знань про полікультурність та вмінь їх реалізації на практиці, адекватність самооцінки щодо готовності до реалізації діалогу культур, полікультурної професійної діяльності.

Доведено доцільність чотирьохрівневої характеристики полікультурної вихованості: світоглядний, продуктивний, ситуаційний, адаптаційний рівні.

Констатувальний етап експерименту засвідчив, що 66% студентів перебувають на адаптаційному рівні полікультурної вихованості, і лише 21% – на світоглядному рівні.

3. Теоретично обґрунтовано, що для успішного виховання полікультурності студентів туристичної галузі необхідно враховувати педагогічні умови:

- конструювання змісту виховної роботи студентів з урахуванням специфіки професійної діяльності;

– реалізація форм і методів позааудиторної роботи на основі структури полікультурної вихованості майбутніх фахівців;

– розвиток наукової та методичної компетентності викладачів з формування полікультурної вихованості студентів.

Конструювання змісту виховної діяльності студентів відбувалося під час складання програми позааудиторної роботи, у якій враховувалася специфіка професійної діяльності. У програмі відображені форми й методи виховання за такими напрямками: вивчення історії держав, відкритих для туристичних маршрутів; ознайомлення з пам'ятками природи, культури, релігійними святинами народів світу; розвиток знань про природно-кліматичні особливості рекреаційних зон; ознайомлення з особливостями менталітету націй; вивчення психології людських стосунків; формування здатності до толерантного вирішення конфліктних ситуацій. Форми й методи позааудиторної роботи реалізувалися відповідно до компонентів полікультурної вихованості та спрямовувалися на розвиток мотивації до полікультурності, набуття знань і формування вмінь полікультурного спілкування й поведінки, діагностику рівня вихованості й рефлексію щодо подальших дій. Впровадження двох попередніх умов є можливим завдяки розвитку наукової та методичної компетентності викладачів, яку забезпечували спеціальний курс «Полікультурне виховання майбутніх фахівців туристичної галузі у процесі позааудиторної діяльності» та розроблені до нього методичні рекомендації.

4. Обґрунтовані педагогічні умови реалізовувалися відповідно до розробленої моделі, впровадження якої дає змогу перевірити ефективність експериментальної роботи. У моделі взаємопов'язані структурно-функціональними зв'язками мета полікультурного виховання майбутніх фахівців у галузі туризму; форми й методи реалізації педагогічних умов, що відображають специфіку професійної діяльності, відповідають компонентам полікультурної вихованості, забезпечують підвищення рівня компетентності викладачів щодо організації позааудиторної роботи; етапи виховного процесу (мотиваційно-ціннісний, інформаційно-діяльнісний, аналітико-результативний); діагностичний інструментарій, у якому зазначені критерії й показники полікультурної вихованості, та результат. Найефективнішими формами й методами виховної позааудиторної діяльності туристичного спрямування, відображеними в моделі, є перегляд відеофрагментів, проектна діяльність, екскурсії в заклади туристичного обслуговування, круглі столи за участю представників туристичного і готельного бізнесу, рольові ігри на професійну тематику, літературні вечори, студентські олімпіади, спортивні змагання, гуртки гідів-перекладачів, тренінги з толерантного спілкування, конкурси, волонтерування.

5. Експериментальна перевірка підтвердила ефективність обґрунтованих педагогічних умов. Зокрема, в експериментальних групах кількість студентів з адаптаційним рівнем полікультурної

вихованості зменшилася на 7,5%, із ситуаційним рівнем – на 8,1%; із продуктивним рівнем збільшилася на 3,8%; зі світоглядним – на 11,9%.

Подальшими перспективними напрямками наукової роботи є: полікультурне виховання студентів вищих навчальних закладів туристичного профілю засобами гуманітарних дисциплін; інноваційні технології полікультурного виховання студентів вищих навчальних закладів тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Проблема позааудиторної виховної діяльності у вищих навчальних закладах туристичного профілю / Ю. О. Матвіїв-Лозинська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. — Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. — № 14 (225). — С. 219—225.

2. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Позааудиторна діяльність як складова навчально-виховного процесу вищого навчального закладу / Ю. О. Матвіїв-Лозинська // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності : зб. наук. праць. — Львів, 2011. — Ч. 2. — № 5. — С. 175—179.

3. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Проблема позааудиторної виховної діяльності у вищих навчальних закладах туристичного профілю / Ю. О. Матвіїв-Лозинська // Вісник Львівського інституту економіки і туризму. — Львів, 2011 — № 7. — С. 319—324.

4. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Концептуальні основи полікультурного виховання майбутніх фахівців з туристичної галузі в процесі позааудиторної діяльності / Ю. О. Матвіїв-Лозинська // Педагогічний альманах : зб. наук. праць / [Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти Херсонської обласної ради»]. — Херсон, 2012. — Випуск 13. — С. 149—155.

5. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Педагогічні умови полікультурного виховання фахівців сфери туризму в позааудиторній діяльності / Ю. О. Матвіїв-Лозинська // Педагогіка і психологія професійної освіти — 2012. — № 4. — С. 174—180.

6. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Форми та методи позааудиторної діяльності майбутніх фахівців з туристичної галузі / Ю. О. Матвіїв-Лозинська // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. статей. — Ялта : Кримський гуманітарний університет, 2013. — Вип. 39. — Ч. 1. — С. 3—9.

7. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Полікультурне виховання майбутніх фахівців з туристичної галузі у процесі позааудиторної діяльності: [Навчально-методичний посібник] / Ю. О. Матвіїв-Лозинська. — Львів : Сполом, 2012. — 110 с.

8. Matviyiv-Lozynska Yu. O. Use of information technologies in educational extracurricular

activities in higher tourist institutions [Електронний ресурс]. — / Yu. O. Matviyiv-Lozynska // Information technologies and learning tools. — 2013. — № 2 (34). — С. 28—35. Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/801>

9. Матвиив-Лозинская Ю. А. Подготовка преподавателя вуза к поликультурному воспитанию будущих специалистов туристической отрасли в процессе внеаудиторной деятельности [Текст] / Ю. А. Матвиив-Лозинская // Молодой учёный : ежемесячный научный журнал. — Чита : ООО «Издательство Молодой учёный», 2013. — № 6. — С. 708—711.

Опубліковані праці апробаційного характеру

10. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Особливості інтегративного навчання іноземних мов майбутніх фахівців сфери туризму / Ю. О. Матвіїв-Лозинська, О. І. Баглай // Вісник Львівського інституту економіки і туризму.— Львів, 2010. — № 5. — С. 314—318.

11. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Проблема організації позааудиторної діяльності майбутніх фахівців з туризму / Ю. О. Матвіїв-Лозинська // Стан, основні завдання і проблеми підприємств туристичної індустрії напередодні Євро 2012 в Польщі та Україні (із врахуванням досвіду Швейцарії) [Текст] : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції 11—12 травня 2011р. — Львів : Львівський інститут економіки і туризму, 2011. — С. 169—174.

12. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Концептуальні засади виховної позааудиторної діяльності у вищих навчальних закладах туристичного профілю / Ю. О. Матвіїв-Лозинська // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. — Львів, 2011. — Т. 13, № 3 (49). — С. 210—217.

13. Matviyiv-Lozynska Y. O. Outside lecture room activity as a component of studies of future specialists in tourism / Y. O. Matviyiv-Lozynska // Питання сучасної науки і освіти : Матеріали сьомої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 11-13 липня 2011 року. — К., 2011. — Ч. 2. — С. 47—49. — Режим доступу: <http://www.intkonf.org>

14. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Позааудиторна виховна робота у вищих навчальних закладах туристичного профілю / Ю. О. Матвіїв-Лозинська // Педагогічні інновації у фаховій освіті : збірник праць Всеукраїнської науково-практичної конференції 15 грудня 2011 / Закарпатський державний університет Львівський навчально-науковий інститут. — Львів ; Ужгород, 2011. — С. 77—78.

15. Матвіїв-Лозинська Ю. О. Позааудиторна виховна робота у вищих навчальних закладах туристичного профілю / Ю. О. Матвіїв-Лозинська // Особистість в екстремальних умовах : збірник тез V Науково-практичної конференції 20 квітня 2012 / Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. — Львів, 2012. — С. 143—145.

16. Матвиив-Лозинская Ю. А. Экспериментальное исследование эффективности

воспитательной внеаудиторной деятельности будущих специалистов туристической отрасли / Ю. А. Матвиив-Лозинская // Модернизация современного общества: проблемы, пути развития и перспективы / сборник материалов IV Международной научно-практической конференции. — Ставрополь : Центр научного знания «Логос», 2013. — С. 70—76.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати

17. Матвиїв-Лозинська Ю. О. Концептуальні основи полікультурного виховання майбутніх фахівців з туризму в процесі позааудиторної діяльності : методичні рекомендації / Ю. О. Матвиїв-Лозинська. – Львів : Сполом, 2010. – 27 с.

18. Матвиїв-Лозинська Ю. О. Педагогічні умови та модель полікультурного виховання фахівців сфери туризму в позааудиторній діяльності : методичні рекомендації / Ю. О. Матвиїв-Лозинська. – Львів : Сполом, 2011. – 28 с.

19. Матвиїв-Лозинська Ю. О. Форми та методи позааудиторної діяльності полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі : методичні рекомендації / Ю. О. Матвиїв-Лозинська. – Львів : Сполом, 2012. – 32 с.

АНОТАЦІЯ

Матвиїв-Лозинська Ю. О. Полікультурне виховання майбутніх фахівців туристичної галузі у процесі позааудиторної діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія та методика виховання. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль, 2013.

У дисертації розроблено концептуальні засади полікультурного виховання майбутніх фахівців туристичної галузі у процесі позааудиторної діяльності. Визначено компонентний склад полікультурної вихованості студентів вищих навчальних закладів туристичної галузі. Обґрунтовано педагогічні умови полікультурного виховання майбутніх працівників туристичної сфери у процесі позааудиторної діяльності та представлено модель їх реалізації.

Конкретизовано критерії, показники та рівні полікультурної вихованості майбутніх фахівців туристичної галузі. Удосконалено зміст, форми й методи полікультурного виховання студентів у процесі позааудиторної діяльності як складової виховної системи вищого навчального закладу.

Розроблено та впроваджено спеціальний курс «Полікультурне виховання майбутніх фахівців туристичної галузі у процесі позааудиторної діяльності».

Ключові слова: полікультурне виховання, майбутні фахівці туристичної галузі, позааудиторна діяльність, педагогічні умови, структура полікультурної вихованості.

АННОТАЦИЯ

Матвиив-Лозинская Ю. А. Поликультурное воспитание будущих специалистов туристической отрасли в процессе внеаудиторной деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. – Тернополь, 2013.

Диссертация посвящена проблеме поликультурного воспитания будущих специалистов туристической отрасли в процессе внеаудиторной деятельности. Конкретизированы частичные закономерности и определены главные принципы (воспитывающей деятельности, воспитывающего обучения, сознательности и активности, саморазвития личности, непрерывности и оптимизма, диалогичности, субъект-субъектного характера воспитательных отношений, гуманизма и креативности) поликультурного воспитания будущих специалистов туристической отрасли во внеаудиторной деятельности. Обоснованы общенаучные подходы к поликультурному воспитанию будущих специалистов туристической отрасли в процессе внеаудиторной деятельности: культурологический, аксиологический и личностно-ориентированный.

Разработаны концептуальные начала поликультурного воспитания будущих специалистов туристической отрасли в процессе внеаудиторной деятельности: единство аудиторной и внеаудиторной деятельности; использование взаимосвязей между поликультурным и другими видами воспитания (моральным, экологическим, эстетическим и т.п.) в контексте профессиональной подготовки специалистов туристической отрасли; опора на культурологический, личностно ориентированный и аксиологичный подходы в поликультурном воспитании будущих специалистов туристической отрасли в процессе внеаудиторной деятельности; учет особенностей подготовки специалистов отрасли туризма в выборе содержания внеаудиторной деятельности; разнообразии форм, методов и видов воспитания во взаимосвязи учебной и внеаудиторной деятельности. Обозначены содержание, методы и формы воспитательной внеаудиторной деятельности в подготовке будущих специалистов сферы туризма

Выявлены педагогические условия поликультурного воспитания будущих специалистов туристической отрасли в процессе внеаудиторной деятельности: конструирование содержания воспитательной работы студентов с учетом специфики профессиональной деятельности; реализация форм и методов внеаудиторной работы на основе структуры поликультурного воспитания будущих специалистов; развитие научной и методической компетентности преподавателей по формированию поликультурности студентов.

Результатом поликультурного воспитания является поликультурная воспитанность как интегративное качество личности, которое содержит такие характеристики как знание родной

культуры и обычаев, культуры других народов, эмоциональное отношение к ним, способность к толерантному взаимодействию с представителями других национальных, этнических, религиозных групп.

Определена структура поликультурной воспитанности будущих специалистов туристической отрасли в процессе внеаудиторной деятельности, в составе которой выделены такие компоненты: мотивационный (определяется потребностями в выполнении соответствующих действий и целевой установкой), когнитивный (охватывает совокупность знаний, усвоенных студентами в процессе внеаудиторной работы, которые характеризуют специфику их будущей профессиональной деятельности), процессуальный (предполагает усвоение будущими специалистами практических навыков, характеризуется умением применять поликультурные знания) и коммуникативно-рефлексивный (характеризует изменения, произошедшие в учебе и профессионально ориентированной деятельности студентов) компоненты. Конкретизированы критерии (ориентационный, знаниевый, деятельностный, результативный), показатели и уровни (адаптационный, ситуационный, производительный, мировоззренческий) поликультурной воспитанности будущих специалистов туристической отрасли.

Установлено, что на уровень поликультурной воспитанности влияют три группы факторов: неконтролируемые и неуправляемые (СМИ, молодежные субкультуры) контролируемые неуправляемые (уровень культурологических знаний школы, внеучебные интересы) контролируемые управляемые (поликультурные знания, которые интегрированы в гуманитарные и профессионально ориентированные дисциплины). Наличие неконтролируемых и неуправляемых воздействий приводит к медленному росту общего уровня воспитанности студентов.

Разработан и внедрен вариативный специальный курс «Поликультурное воспитание будущих специалистов туристической отрасли в процессе внеаудиторной деятельности» с целью углубления знаний о поликультурном воспитании и внеаудиторной деятельности, формирования умений их организовывать и оценивать, развития интереса и позитивного отношения преподавателей к осуществлению поликультурного воспитания студентов во внеаудиторной деятельности. Предложены методические рекомендации преподавателям-кураторам по организации эффективной воспитательной работы студентов, приведен образец программы внеаудиторной воспитательной работы вуза, показаны возможности вузов туристического профиля по организации воспитательных дел поликультурного направления. Результаты педагогического эксперимента подтвердили эффективность обоснованных педагогических условий.

Ключевые слова: поликультурное воспитание, будущие специалисты туристической отрасли, внеаудиторная деятельность, педагогические условия, структура поликультурной воспитанности.

ANNOTATION

Matviyiv-Lozynska Yu. O. Multicultural education of future specialists in tourist sphere in extracurricular activities. – Manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.07 – Theory and Methodology of Education. – Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ministry of education and science of Ukraine. – Ternopil, 2013.

Conceptual bases of multicultural education of future specialists were elaborated in the thesis. Component composition of multicultural education of students in higher educational establishments of tourist profile was determined. Pedagogical conditions of multicultural education of future specialists in tourist sphere in extracurricular activities were grounded and methodology of their realization was modeled.

Criteria, indices and levels of multicultural education of future specialists in tourist sphere were concretized. Content, forms and methods of multicultural education of students in extracurricular activities were improved as a part of educational system of higher educational establishment.

Special course «Multicultural education of future specialists in tourist sphere in extracurricular activities» was elaborated and introduced.

Key words: multicultural education, future specialists in tourist sphere, extracurricular activities, pedagogical conditions, structure of multicultural education.

Підписано до друку 12.08.2013 р.

Формат 60x84/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Наклад 100 прим. Зам. № 05/13/3-8

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"

46018, м. Тернопіль, вул. Кривоноса, 2 б,

Тел. 8 (0352) 40-08-12

8 (0352) 40-00-63

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.

ФО Осадца Ю.В.